

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esitys on pääosin kannatettava. Erityisen myönteisiä ovat varhaista tukea ja avopalveluita painottava palvelurakenne, jälkihuollon asemoiminen sosiaalihuoltoon, lastensuojelulaitosten henkilöstön käytön joustavoittaminen sekä huostaanoton kriteerien täsmentäminen.

Uudistus tunnistaa nykyjärjestelmän ongelmia, mutta jää osin keskeneräiseksi. Sääntely sisältää edelleen tulkinnanvaraisuuksia, erityisesti sosiaalihuoltolain ja lapsen erityisestä suojelusta annetun lain rajapinnassa, mikä voi vaikeuttaa yhtenäisiä käytäntöjä. Selkeyttä voisi tuoda sitomalla asiakkuuden lajin varsinaiseen palveluun, eli lapsen erityisen suojelun kohdalla sijaishuoltoon.

Sosiaalityöntekijöiden hallinnollisen työmäärän vähentäminen ei esityksessä konkretisoidu riittävällä tavalla.

Rahoituksen leikkaamisen aikataulu on liian nopea suhteessa konkreettisiin, uudistuksella saavutettaviin kustannussäästöihin. Esitys edellyttää hyvinvointialueilta merkittäviä toimintatapojen muutoksia, joilla voi olla välillisesti kustannuksia lisääviä vaikutuksia. Esitys myös haastaa

hyvinvointialueita arvioimaan uudella tavalla tarkoituksenmukaisia asiakastyön organisoitumisen tapoja.

Uudistuksen onnistuminen edellyttää vahvaa kansallista ohjausta, riittäviä resursseja sekä perustason palvelujen saatavuutta.

Myös läheisverkostokartoitukselle, jälleenyhdistämiselle ja huostaanoton vaikuttavuuden arvioinnille tulisi määritellä kansalliset laatukriteerit. Em. asiat ovat pääosin sisältyneet jo voimassa olevaan lainsäädäntöön, mutta alueilla ei ole tilastojen valossa onnistuttu lain toimeenpanossa riittävästi, mikä puoltaa

vahvempaa kansallista ohjausta.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

-

Perustelut tiiviisti

Ks. vastaus 1.

3. Mikä seuraavista vaihtoehdoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän ehdottama laaja uudistaminen (ks. HE-luonnoksen kohta 5.1.1.)

Perustelut tiiviisti

Kannatamme sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän ehdottamaa laajaa uudistusta, jossa lastensuojelun avohuolto siirretään sosiaalihuoltolakiin. Ratkaisu selkeyttäisi sosiaalihuollon ja lapsen erityisen suojelun välistä rajapintaa ja olisi nykyistä asiakas- ja työntekijälähtöisempi. Tulkinnanvaraisuutta voitaisiin vähentää sitomalla asiakkuus palveluun eikä asiakkaan palvelusta kieltäytymiseen.

Nyt esitetyssä lastensuojelun avohuollon sosiaalityö muuttuu sisällöltään hyvin kapeaksi: lapsen sijoittamisen arvioinniksi ja sijoittamiseksi. Lapsen edun arviointi vaarantuu, jos tällaista arviointia tekee henkilö, joka ei tunne lasta. Kapea työnkuva on myös organisaation näkökulmasta haastava etenkin alueilla,

joissa asiakasryhmät ovat pieniä ja sijoittuvat laajalle maantieteelliselle alueelle.

Ehdotetun ratkaisun onnistuminen riippuu olennaisesti siitä, miten sosiaalihuollon ja lastensuojelun palvelut organisoidaan hyvinvointialueilla sekä siitä, varataanko muutosten toimeenpanoon riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit. Uudistuksen toimeenpano edellyttää selkeää suunnitelmaa lastensuojelusta sosiaalihuoltoon siirtyvien lasten osalta sekä riittäviä henkilöstö- ja talousresursseja.

Nykyinen esitys jättää rajapinnan edelleen osin tulkinnanvaraiseksi ja mahdollistaa erilaiset alueelliset käytännöt, minkä vuoksi valtakunnallinen ohjaus on välttämätöntä.

Lisäksi lainsäädännössä tulisi täsmentää, milloin perustason palvelut ovat riittämättömiä ja milloin lapsen erityisen suojelun tarpeen arviointi tulee ajankohtaiseksi. Samalla on varmistettava, että lapsen tilanteen arviointi perustuu riittävään kokonaiskuvaan lapsen tilanteesta

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Luvun 1 säännökset selkiyttävät lain tarkoitusta ja vahvistavat lastensuojelun asemaa erityisen suojelun palveluna.

Täysi-ikäiset jälkihuoltoon oikeutetut nuoret olisivat jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa, vaikka jälkihuoltoon oikeutettujen tukitoimista ja palveluista säädettäisiin tässä laissa. Sääntelyn jakaantuminen kahteen lakiin voi tehdä jälkihuollon asiakkuudesta vaikeammin hahmotettavan ja

monimutkaistaa lain soveltamista käytännössä. Ehdotetaan jälkihuoltoa koskeva sääntely sisällytettävän vain ainoastaan yhteen säädökseen sosiaalihuoltolakiin.

Nykyinen laitoshuollon käsite ehdotetaan muutettavaksi laitoshoidon käsitteeksi. Käsitteen muutos on perusteltu. Samanaikaisesti on kuitenkin huomattava, että sosiaalihuoltolaissa käytetään edelleen käsitteitä laitoshuolto ja laitospalvelu, mikä saattaa heikentää sääntelyn terminologista yhdenmukaisuutta.

Hallituksen esityksessä 3 § (s. 110) esitetään, että ”Selvyyden vuoksi momentissa todettaisiin, että ensisijaisesti lapsen ja perheen tuen ja palvelujen tarpeeseen tulisi vastata sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, oppilas- ja opiskelijahuoltolain, varhaiskasvatuslain, perusopetuslain tai muun lain mukaisella tuella, palveluilla tai muilla toimilla. Tämä selkiyttää ehdotetun lain mukaisen tuen toissijaisuutta ja toisaalta myös sen viimesijaisuutta. Nykytilassa näitä ei välttämättä ole hyödynnetty riittävällä tavalla.

Sääntelyn selkeyden näkökulmasta olisi kuitenkin ollut toivottavaa ratkaista myös suhde vammaispalvelulakiin. Käytännön soveltamistilanteissa vammaispalvelulain ja lastensuojelulain mukaisten palvelujen järjestämistä vastaavien sekä niiden ensisijaisuuden välinen suhde on osin tulkinnanvarainen.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Erityisen suojelun asiakkuuden kynnys nousee, joka on kannatettava asia. Ehdotus tuo merkittävän muutoksen lastensuojeluasiakkuuden alkamiseen verrattuna nykyiseen, kun edellytykseksi

asetettaisiin lapsen kasvuolosuhteiden, terveyden tai kehityksen vakavan vaarantumisen uhka.
Kynnystä

nostettaisiin lähes samalle tasolle kuin tämänhetkiset huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen edellytykset. Nykyisen lastensuojelulain mukaan asiakkuuden edellytykseksi riittää, että lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vaarantaa lapsen terveyttä.

Ehdotus jättää sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden ja lastensuojeluasiakkuuden kuitenkin edelleen tulkinnanvaraiseksi. Muutoksessa, jossa joka tapauksessa osa aiemmin lastensuojelun asiakkaan olleita lapsia siirtyy sosiaalihuollon asiakkaaksi, rajapinta tulisi selkeyttää aukottomaksi. Tätä ei liene

mahdollista toteuttaa muulla, kuin asiakkuuden sitomisella varsinaiseen palveluun.

Ehdotetuissa mitoituksissa tulisi huomioida, että sosiaalihuoltoon siirtyy entistä vaativampia asiakastapauksia, jonka vuoksi 47 lapsen asiakasmitoitus on liian suuri. Hyvinvointialueilla tulisi olla mahdollisuus ilman asiakasmitoituksia järjestää tarpeenmukainen työntekijäresurssi sekä sosiaalihuollossa että lastensuojelussa. Asiakasmitoitukset ovat lähtökohtaisesti hyvä asia, mutta ilman selkeitä palveluun sidottuja kriteerejä eri kertoimella olevat mitoitukset voivat aiheuttaa myös tilanteita, joissa asiakkuus voi olla lastensuojelussa pidempään tai siirtyä lastensuojeluun herkemmin, kuin on tarve. Asiakasmitoitussuositus, joka on käytössä myös muun muassa äitiys- ja lastenneuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, voisi olla toimivampi

ratkaisu ja tuoda joustavuutta.

Jälkihuollon siirtämistä sosiaalihuoltolain alle voidaan pitää kannatettavana, koska jälkihuollossa on kyse ensisijaisesti nuoren itsenäistymisen, arjenhallinnan ja palvelujen jatkuvuuden tukemisesta eikä varsinaisesta lastensuojelun erityisestä suojelusta.

Kuten Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue lausui sosiaalihuoltolain uudistukseen, ympärivuorokautinen perhekuntoutus voisi siirtyä sosiaalihuoltolain nojalla toteutettavaksi, koska asiakkaiden tarpeet ympärivuorokautisen ja ei-ympärivuorokautisen palvelun välillä voivat vaihdella lyhyessäkin ajassa, joka voi johtaa

tarpeettomiin asiakkuuden vaihteluihin.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Sääntelyn joustavoittaminen on kannatettavaa esimerkiksi sisarusten kohdalla ja asiakkaan paluun mahdollistamiseksi aikaisemmalle työntekijälle. Yhtenäisen soveltamisen näkökulmasta tulisi kuitenkin määritellä, miten pitkään tilapäisyys voi kestää.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ydintehtävien määrittely yhdessä pykälässä on kannatettavaa. Lisäksi päätösvallan delegointimahdollisuus voi helpottaa sosiaalityöntekijän kohtuutonta hallinnollista työkuormaa. Huolena on kuitenkin edelleen työn painottuminen hallinnollisiin tehtäviin välittömän asiakastyön sijaan. Hyvinvointialueilla tehdyt

välittömän asiakastyön selvitykset osoittavat, että esitetyt muutokset eivät vielä turvaa suhdeperustaista työtä edes välttämättömällä tasolla, jolloin vaarana on, että uudistuksen tavoitteet eivät toteudu.

Listauksen kattavuutta tulisi sanoituksessa laajentaa myös muihin ammattiryhmiin, sillä on olemassa riski, että pykälää tulkittaisiin ainoastaan listaksi tehtävistä, joita vain lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi hoitaa. Tämä tarkoittaisi käytännössä, että tehtävät edellyttäisivät aina sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Ei ole tarkoituksenmukaista rajoittaa esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen perheen jälleenyhdistämisen edellytysten luomista tai monialaista yhteistyötä pelkästään lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Kiinnitämme kohtaan 3 huomiota: sääntely ei selkeästi kerro, mitä palveluita tai tukitoimia on velvollisuus ohjata asiakkaan hakemaan. Nykyisin velvollisuus koskee nimenomaisesti esimerkiksi edunvalvojan hakemista ja oikeusavun piiriin ohjaamista.

Sääntelyn kohdassa 5 korostuu liiallisesti lastensuojelun sisäinen työparityö. Käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee työtä ensisijaisesti laajan verkoston, muiden toimijoiden sekä lapsen ja perheen kanssa. Työpari voi olla tarkoituksenmukaisesti myös muista palveluista. Nykyinen muotoilu ohjaa liikaa lastensuojelun sisäiseen työskentelyyn, mikä voi johtaa paikoin päällekkäiseen työskentelyyn.

Ehdotuksen 10 §:n 1 momentin 3. kohta herättää pohtimaan, miten sosiaalityöntekijä voi käytännössä varmistua siitä, että lapselle haetaan tarpeelliset tukitoimet ja palvelut, kun näiden hakeminen kuuluu huoltajan tehtäviin

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Sääntelyn selkiyttäminen kansainvälisiä tilanteita koskien on kannatettavaa.

Esitetty jälkihuollon järjestämisvastuuta koskeva sääntely ei poista nykyistä päällekkäisyyttä kustannusvastuussa olevan ja järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen välillä. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue esittää, että hyvinvointialueen vaihtuessa kukin alue järjestäisi jälkihuollon tuen itsenäisesti

yhteistyössä nuoren asuinkunnan kanssa.

Nykyiset käytännöt ovat kirjavia, ja osa hyvinvointialueista on kieltäytynyt järjestämästä alueellaan asuville toisen hyvinvointialueen jälkihuollon asiakkaille palveluja. Vaikka vastuiden selkeyttäminen on perusteltua, nuoren asiakassuhteen jatkuvuus ei käytännössä toteudu. Mikäli ehdotettua mallia ei voida toteuttaa, 11 §:n 3 momentissa tulisi todeta yksiselitteisesti, ettei jälkihuollon asiakkuus voi olla samanaikaisesti kahdella hyvinvointialueella.

Yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvontaa koskeva 22 § tulisi siirtää sosiaalihuoltolakiin, koska yksityisesti sijoitetut lapset eivät lähtökohtaisesti kuulu lastensuojelun suojelutarpeen piiriin.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta muutos ei ole merkittävä, sillä näitä hakemuksia hallinto-oikeuteen ei ole ollut.

Säännös sovellettaessa nopeuttaa asian käsittelyä. Se voi myös lisätä hakemusten määrää. Terveystieteiden tutkimusta tulisi myös kansallisesti ohjeistaa toimintakäytänteissä, jotta varmistetaan lapsen tosiasiallinen tutkiminen terveydenhuollossa.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukset ovat pääosin kannatettavia, sillä ne lisäävät päätöksenteon joustavuutta ja mahdollistavat toimivallan tarkoituksenmukaisen delegoinnin hyvinvointialueilla.

Pidämme hyvänä, että 25 §:n ehdotuksen mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija, jolle hyvinvointialue on hallintosäännöllä toimivallan delegoinut, tekisi päätöksen aineen tai esineen poisottamisesta silloin, kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon. On hyvä, että virka-ajan ulkopuolella päätöksen voisi tehdä myös esimerkiksi päivytyistävä sosiaalityöntekijä. Usein aineiden ja esineiden

haltuun ottamista koskevat tilanteet ovat sellaisia, että ko. aineen tai esineen voidaan objektiivisestikin arvioituna nähdä olevan lapselle tai muille vaaraksi, joten päätöksen tekemiseen ei näkemyksemme mukaan vaadita korostuneesti lapsen tuntemista.

Päätöksentekosäätely ei kuitenkaan kaikilta osin selkiydy. Esityksessä olisi ollut tärkeää avata tarkemmin asiakasohjausryhmien roolia ja asemaa päätöksenteon kokonaisuudessa. Hyvinvointialueilla asiakasohjausryhmät kokoavat laaja-alaista asiantuntemusta eri palveluista, ja niiden tehtävien sekä vastuiden selkeämpi säätely tukisi päätöksenteon yhdenmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Tarkoitetaanko pykälässä, että ”muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija” tulee olla sosiaalityöntekijän virassa oleva henkilö?

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Palkkioiden suuruudesta on perusteltua säätää asetuksella, jotta palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukaisemmin. Pidämme myönteisenä sitä, että asetuksessa on lueteltuna esimerkinomaisesti, mitkä tehtävät ovat palkkioon oikeuttavaa aikaa. Myönteistä on niin ikään, että asetuksessa määritellään

esimerkinomaisesti palkkion korotukseen oikeuttavat tilanteet.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta säätelykokonaisuudesta?

Edunvalvonnan määrä on siinä määrin pientä, ettei taloudellisia vaikutuksia oleteta juurikaan syntyvän. On kuitenkin olemassa riski, että edunvalvonnan käyttö laajenee tilanteisiin, joissa se ei ole perusteltua. Lastensuojelun edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi 30 § tulisi tämän vuoksi vielä selkeyttää ja rajata. Nykyinen muotoilu on epäselvä eikä tee selkeää eroa sosiaalityöntekijän rooliin, muuta kuin lapsen puhevallan käytössä.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Ei lausuttavaa.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Säännökset ovat pääosin kannatettavia.

On kannatettavaa, että suljettuun kuntouttavaan laitoshoitoon sijoitetun lapsen asiakassuunnitelma tarkistetaan tavanomaista tiheämmin, sillä tämä vahvistaa lapsen oikeusturvaa.

Lapsen läheisverkosto tulisi kartoittaa jo työskentelyn alkuvaiheessa, ei vasta sijoituspaikkaa valmisteltaessa. Eli tätä koskeva säännös olisi hyvä olla myös sosiaalihuoltolaissa. Samalla läheisverkosto on tunnistettava biologista sukua laajemmaksi. Todettakoon, että nykyiset asiakastietojärjestelmät eivät riittävästi tue verkostotiedon systemaattista kirjaamista ja täydentämistä.

38 §:n kohta ”Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos sitä ei asian kiireellisyyden tai muun perustellun syyn vuoksi ole tarpeen tehdä” muotoilu ehdotetaan muutettavaksi: läheisverkostokartoitus tulee tehdä aina ja tarvittaessa jälkikäteen.

Koska huostaanotto on viimesijainen toimenpide, läheisverkostoratkaisujen ensisijaisuutta tulisi vahvistaa sääntelyssä myös tarkoituksenmukaista tuen järjestämisen tapaa arvioitaessa. Nyt vaikutelma on, että ne ovat arvioitaessa saman arvoisia.

Lapsiperhepalvelujen ja sosiaaliohjauksen välistä työnjakoa olisi syytä täsmentää, jotta hyvinvointialueet voivat mitoittaa resurssinsa tarkoituksenmukaisesti.

Ehdotetaan tarkennettavaksi, kuka laatii vanhemmuuden tuen suunnitelman, ja että vanhemmuuden tuen suunnitelman laatimisesta vastaavan työntekijän tulee tehdä suunnitelma tiiviissä yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

42 §:n toimeentulon ja asumisen turvaaminen tulisi siirtää sosiaalihuoltolakiin, sillä muut avohuollon tukitoimet on siellä säädetty. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuus on merkittävä muutos, joka edellyttää selkeitä tehtävänkuvia, vastuuta ja riittäviä resursseja. Nykyinen lainsäädäntö ei ole

aiemmin velvoittanut laajempaan sosiaaliohjauksen käyttöön, mutta sosiaalihuoltolain lapsiperhepalvelujen järjestämismahdollisuudet alueen tarpeen mukaan ovat kannatettavia.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus on lähtökohtaisesti kannatettava, koska se korostaa kiireellisen sijoituksen tilapäistä luonnetta ja vahvistaa lapsen oikeusturvaa. Myös läheisverkoston kartoittamisen ensisijaisuuden korostaminen on myönteistä.

Huolena on kuitenkin määräajan lyhentämisen vaikutus lapsen tilanteen perusteelliseen arviointiin, erityisesti silloin, kun lastensuojelulla ei ole aiempaa asiakkuutta lapseen tai perheeseen. Lyhyt määräaika voi lisätä painetta huostaanottohakemusten tekemiseen varmuuden vuoksi sekä vaikeuttaa luottamuksellisen suhteen rakentamista lapseen ja perheeseen. Erityisesti 14 vuorokauden määräaika kiireellisen sijoituksen jatkamiselle vaikuttaa käytännössä erittäin lyhyeltä asian selvittämisen ja kuulemisten toteuttamisen näkökulmasta.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Huostaanottoa koskeva ehdotus on kannatettava. Se selkiyttää huostaanoton asemaa viimesijaisena erityisen suojelun toimenpiteenä sekä korostaa terveydenhuollon, perustason palvelujen ja avohuollon ensisijaisuutta. Käytännössä terveydenhuollon ensisijaisuuden toteutuminen edellyttää kuitenkin nykyistä vahvempaa kansallista ohjausta, sillä voimassa olevaa sääntelyä ei ole sovellettu yhdenmukaisesti.

Läheisverkostosijoituksen ensisijaisuuden korostaminen on kannatettavaa. Myös mahdollisuus purkaa huostaanotto tilanteessa, jossa sen tarkoitusta ei ole saavutettu, on perusteltu ja voi ehkäistä lapsen kannalta kohtuuttomia tilanteita. Tulisi kuitenkin määritellä kansallisesti mittarit, joilla voidaan turvata myös asiakkaan oikeusturvaa tilanteissa, joissa asiakas perustelee purkamista heikolla sijaishuollon vaikuttavuudella. Muutoin järjestelmään voi muodostua epämääräisiä tulkintoja vaikuttavuudesta.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue pitää ongelmallisena sääntelyä koskien alaikäisen vangin sijoittamista lastensuojelulaitokseen. Säännösehdotuksen taustalla vaikuttaa se ongelma, että alaikäisten vankien lainmukaista kohtelua on ollut vaikeaa taata avovankilassa, sillä alaikäiset vangit tulee pitää erillään täysi-ikäisistä. Säännösehdotuksen mukaan sijoittaminen edellyttää sekä lastensuojelulain että vankeuslain nojalla tehtävää päätöstä. Säännöksessä ei kuitenkaan ole tarkemmin säädetty menettelystä tilanteessa, jossa päätöksentekoon toimivaltaiset viranomaiset ovat sijoittamisesta eri mieltä. Lisäksi tämä

toimintamalli asettaa alaikäiset vangit eriarvoiseen asemaan täysi-ikäisiin vankeihin nähden, sillä täysi-ikäisen vangin sijoittamisesta avolaitokseen voidaan päättää yksinomaan vankeuslain nojalla. Myös Eduskunnan oikeusasiamies on esittänyt, että alaikäisen avolaitokseen sijoittamiselle tulisi etsiä jokin muu kuin tässä ehdotettu ratkaisu.

Sääntelyssä tulisi täsmentää kumpi taho ratkaisee tilanteen, jos lastensuojelu ja vankeuslain nojalla toimivaltainen taho ovat eri mieltä lapsen sijoittamisesta lastensuojelulaitokseen. (53 § ei sääntele tätä asiaa).

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoito): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Vaikutukset hyvinvointialueiden taloudenhallintaan ovat vähäiset. Lasten loma-aikojen äkilliset keskeytykset on kuitenkin turvattu ja henkilöstöä on oltava paikalla.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Turvahenkilöiden käyttö on käytännössä mahdollista vain poikkeuksellisissa tilanteissa sääntelyn velvoittavuuden ja siitä aiheutuvien merkittävien kustannusten vuoksi. Lisäksi turvahenkilöiden rooli ja tehtävät jäävät osin epäselviksi, mikä voi aiheuttaa myös valvontaan liittyviä haasteita.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

90 §: Pykälä on auki eduskunnassa vireillä olevassa ehdotuksessa HE 149/2025 vp. Pykälään ehdotetaan nyt uutena lisättäväksi mahdollisuus rajoittaa sijasijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä myös sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin, kuten esimerkiksi lapsen kavereihin.

Muutoksella tavoitellaan nykytilan selkiyttämistä ja sitä, että yhteydenpidon rajoittaminen myös lapsen kavereihin olisi jatkossa mahdollista lapsen edun sitä vaatiessa. s. 141–142

Ehdotus on kannatettava. Säännöksen soveltamisen haasteena on se, että kun päätöksessä ei nimetä henkilöitä, joihin rajoitus kohdistuu, on vaikeaa tarkkarajaisesti määrittellä, kuka kuuluu

rajoituksen kohteena olevaan joukkoon ja kuka ei. Miten lapsi tietää, kehen hän saa olla yhteydessä? Miten sijaishuoltopaikan henkilöstö tietää, milloin yhteydenpito on kiellettyä?

Toisena haasteena on, että asianosaisena pidettäville henkilöille ei aina voida antaa yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä tiedoksi, eikä heillä tästä syystä ole ollut mahdollisuutta myöskään valittaa päätöksestä. Jälkimmäinen ongelma on jo nykyisessäkin laissa olemassa, eikä sitä voitane kokonaan poistaa.

Ottaen kuitenkin huomioon, että yhteydenpidon rajoitusta koskien nykyinen säännös ei mahdollista yhteydenpidon rajaamista lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluviin henkilöihin mutta lapsen sosiaalisessa verkostossa voi olla henkilöitä, joihin lapsen oikeutta pitää yhteyttä tulisi voida rajata yhtä lailla, tai jopa

painavammista syistä, kuin nyt voidaan rajata lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue katsoo, että sääntely parantaa lapsen turvallisuutta ja sijaishuollon tavoitteiden toteutumista nykytilannetta paremmin.

93 §: Pykälän 2 momenttiin ehdotettaisiin uutena lisättäväksi välttämättömien voimakeinojen käyttöä henkilöntarkastuksen yhteydessä koskeva säännös, joka mahdollistaisi välttämättömien voimakeinojen käytön henkilöntarkastuksen toteuttamisen yhteydessä lastensuojelulaitoksessa, jos lapsi vastarintaa tekemällä koettaa välttää henkilöntarkastuksen tekemisen. Säännös selkiyttäisi nykytilaa.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue pitää ehdotusta kannatettavana.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Sosiaalityön ja -ohjauksen roolien vahvistaminen ensisijaisina työmuotoina on kannatettavaa. Harkinnanvaraisen jälkihuollon poistaminen ei ole merkittävä muutos, koska myöntämispäätöksiä on ollut vähän.

Oikeus jälkihuoltoon syntyy ehdotuksen mukaan myös sosiaalihuollon asiakkuuden perusteella, mutta kriteerit tämän tunnistamiseksi tulisi määritellä selkeästi yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Lisäksi kiireellisen sijoituksen ja jälkihuollon välinen suhde tulisi tarkentaa.

Jälkihuollon asiakkaan subjektiivinen oikeus sosiaalihuollon palveluihin, kuten toimeentulotukeen, tulisi kirjata tarkemmin lakiin.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Voimaantulo 1.7.2027 on liian aikainen erityisesti rahoituksen leikkaamisen osalta, sillä sosiaalihuoltolain ja lapsen erityisestä suojelusta annetun lain uudistukset tuovat merkittäviä muutoksia lapsiperheiden sosiaalipalveluiden järjestämiseen ja edellyttävät riittävän siirtymäajan. Kustannusten vähenemisenä ne näkyvät vasta viiveellä.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Ei lausuttavaa.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Taloudelliset vaikutukset ovat pitkälti laskennallisia, eikä arvioituja säästöjä ole todennäköistä saavuttaa käytännössä. Useat ehdotetut muutokset eivät merkittävästi poikkea hyvinvointialueiden nykyisistä toimintatavoista, mikä rajoittaa todellisten säästöjen toteutumista.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Taloudellisia vaikutuksia ei arvioida merkittäviksi ilman vahvaa kansallista ohjausta ja toimeenpanon selkeyttämistä. Mikäli sääntelyyn sisältyisi selkeä valtakunnallinen ohjaus, taloudelliset vaikutukset voisivat olla huomattavampia.

Esitetty muotoilu, jonka mukaan lapsen asumista ja sijoituspaikkaa koskeva ratkaisu tehdään aina lapsen edun mukaisesti, jättää päätöksentekoon laajan harkinnanvaran eikä selkeästi ohjaa läheisverkostoratkaisujen ensisijaisuuteen suhteessa huostaanottoon.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella läheisverkostosijoituksia ja oheishuoltajuuksjärjestelyjä on jo käytössä ja niitä vahvistetaan edelleen, joten ehdotettu muutos ei todennäköisesti tuo lyhyellä aikavälillä merkittäviä säästöjä.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Ei lausuttavaa.

27. Vapaamuotoiset huomiot

-

Penninkangas Tanja

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue - sosiaalihoitaja Tanja Penninkangas,
perheiden palveluiden palvelualuejohtaja Satu Mäki-Fossi, johtava lakimies
Soile Lepistö ja juristiopiskelija Taina Holappa